

Ілля Васильович ГРИЦЮК

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київський національний торговельно-економічний університет
E-mail: gki1802@ukr.net

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕФІЦИТУ БЮДЖЕТУ

Грицюк, І. В. Бюджетно-податкові інструменти регулювання дефіциту бюджету [Текст] / Ілля Васильович Грицюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 18. – № 2. – С. 146-152. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Фіскальна політика в Україні постійно перебуває у центрі уваги економістів, що обумовлено курсом євроінтеграції нашої держави. В умовах нестабільної економіки необхідно розробити нові концепційні підходи щодо напрямів та механізмів реалізації бюджетно-податкових інструментів задля забезпечення дієвого соціально-економічного розвитку держави загалом та економічного зростання зокрема. Метою статті є аналіз основних інструментів бюджетно-податкової політики та їх на економічну діяльність держави. У статті розглянуто види та напрями застосування бюджетно-податкових інструментів регулювання дефіциту бюджету, досліджено взаємозв'язок дефіциту бюджету і економічного зростання. Окреслено взаємозв'язок дефіциту бюджету і економічного зростання, який полягає в тому, що, незважаючи на велику значущість державного бюджету, більш пріоритетним все-таки залишається економічне зростання. У роботі підкреслено, що фіскальні інструменти є базовими в забезпеченні держави необхідними грошовими коштами для виконання своїх функцій. Тобто за допомогою фіскальних інструментів держава може ефективно регулювати доходи і видатки бюджету, стимулювати чи обмежувати підприємницьку активність, впливати на інфляцію і безробіття.

Ключові слова: доходи; бюджет; видатки бюджету; бюджетний дефіцит; фіскальна політика; бюджетно-податкові інструменти.

Ilyia Vasylyovych HRYTSYUK

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Finance,
Chernivtsi Trade and Economics Institute
Kyiv National University of Trade and Economics
E-mail: gki1802@ukr.net

BUDGET AND TAX INSTRUMENTS OF BUDGET DEFICIT REGULATION

Abstract

Fiscal policy in Ukraine is constantly in the spotlight of economists due to the course of European integration of our country. In unstable economy conditions it is necessary to develop new conceptual approaches to the directions and mechanisms for implementation of fiscal instruments to ensure effective socio-economic development in general and economic growth in particular. The purpose of the article is the analysis of the main tools of fiscal policy and their economic activities in the state. The article reviews the types and directions of use of fiscal instruments regulating the budget deficit. It has been investigated the relationship of the budget deficit and economic growth. It has been outlined the relationship of the budget deficit and economic growth, which is that, despite the great importance of the state budget economic growth still remains more priority one. The paper has emphasized that fiscal instruments are basic in providing state funds that are necessary to carry out its functions. That is, use of fiscal instruments can effectively regulate state revenues and expenditures, encourage or restrict entrepreneurial activity, affect inflation and unemployment.

© Ілля Васильович Грицюк, 2014

Вступ

Проведення ефективної економічної політики передбачає використання бюджетно-податкових (фіскальних) інструментів, які забезпечують досягнення довгострокових фінансово-економічних цілей. Фіскальні інструменти забезпечують встановлення макроекономічної рівноваги, збалансованості економіки та прямо впливають на реальні об'єми національного виробництва, зайнятість, інфляцію. Фіскальні інструменти виконують, з одного боку, фіскальну функцію, тобто за їх допомогою здійснюється акумулювання в грошовій формі частки ВВП до державного бюджету, а з іншого – економічну функцію, тобто відбувається розподіл і перерозподіл ВВП, регулювання сукупного попиту і пропозиції, стимулювання підприємницької діяльності тощо. Отже, головним питанням є вибір фіскальних інструментів, їх комбінації та час уведення в дію, що потребує проведення глибокого аналізу фінансово-економічного стану економіки. Адже результативність дії фіскальних інструментів залежить, з одного боку, від стану економіки, а з іншого – вони прямо впливають на її розвиток. Тому фіскальні інструменти потребують постійного вдосконалення податково-бюджетної сфери і насамперед забезпечення прозорості бюджетних доходів і видатків, їх збалансованості.

Питання регулювання бюджетного дефіциту активно досліджуються як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, зокрема у працях В. Андрущенка, З. Варналія, В. Вергуна, В. Вишневського, В. Гейця, С. Дриги, О. Василика, А. Гальчинського, О. Кириленка, Т. Єфименка, П. Мельника, В. Опарін, Д. Полозенка, В. Федосов, А. Чухно та інших. У роботах запропоновано вирішення багатьох проблем дефіциту бюджету через призму взаємодії бюджетно-податкових інструментів.

Мета та завдання статті

Метою нашої статті є аналіз впливу основних інструментів бюджетно-податкової політики на економічну діяльність держави.

Виклад основного матеріалу дослідження

Фіскальні інструменти є базовими в забезпеченні держави необхідними грошовими коштами для виконання своїх функцій. Тобто за допомогою фіскальних інструментів держава може ефективно регулювати доходи і видатки бюджету, стимулювати чи обмежувати підприємницьку активність, впливати на інфляцію і безробіття. З точки зору загальних теоретичних підходів, в умовах високого рівня безробіття, держава для забезпечення макроекономічної стабільності, повинна збільшувати державні видатки і зменшувати податки. Такі дії держави мають на меті стимулювати господарюючих суб'єктів та, відповідно, коли починає зростати інфляція, скорочувати державні видатки і підвищувати податки для обмеження витрат суб'єктів підприємницької діяльності. За допомогою бюджетно-податкових інструментів здійснюється цілеспрямоване регулювання податків і державних витрат з метою досягнення макроекономічної рівноваги, яка передбачає досягнення повної зайнятості чи зниження рівня інфляції. Отже, бюджетно-податкові інструменти використовуються для забезпечення економічної рівноваги, її стабільності, ефективного та раціонального використання усіх видів ресурсів, регулювання платоспроможного попиту, досягнення повної зайнятості тощо. При цьому варто зазначити, що досягнення цих цілей можливе лише за умови збалансування інтересів платників податків та держави.

Фіскальні інструменти відображають і регулюють дві взаємопов'язані і взаємообумовлені сторони економічної діяльності держави. З одного боку, це сфера оподаткування і регулювання структури державних видатків та їх впливу на економіку (податкові інструменти), а з іншого – це сфера доходів і видатків бюджету, їх оптимізація і збалансування (бюджетні інструменти). До податкових інструментів відносяться податки, збори та внески до цільових фондів, до бюджетних – доходи, видатки, дефіцит чи профіцит бюджету, державні кредити та державні позики, інвестиції, субсидії. Фіскальні інструменти безпосередньо впливають, по-перше, на сукупний попит та сукупну пропозицію. Це досягається шляхом встановлення таких комбінацій і співвідношень податків, які збільшують доходи і майно, або навпаки – зменшують, стимулюють виробництво товарів та послуг чи пригнічують їх виробництво, тим самим впливаючи на розширення або обмеження сукупного попиту і сукупної пропозиції. Так, наприклад, підвищення норм оподаткування виробничої сфери і підприємницької діяльності знижує попит у приватному секторі і одночасно збільшує реальні надходження у державний бюджет. По-друге, фіскальні інструменти впливають на інфляцію та грошовий обіг. По-третє, фіскальні інструменти впливають на розподіл і перерозподіл ВВП. Важливою умовою використання фіскальних інструментів є

те, що вони повинні взаємоузгоджуватися між собою в часі, щоб дія одного інструмента не порушувала позитивну дію іншого, щоб не виникав конфлікт у процесі їх застосування.

Серед фіскальних інструментів особлива роль належить такому інструменту, як доходи. Доходи бюджету – це та величина грошових коштів, які на основі оподаткування юридичних і фізичних осіб надходять на безповоротній основі у розпорядження держави і використовуються для її потреб. Тобто, доходи бюджету – це акумульована державою частина створеного ВВП у грошовій формі, яка складає доходи держави і від яких залежить соціально-економічний розвиток країни та рівень життя людей. Доходи відображають процес розподілу ВВП і визначають ту його частину, яка акумулюється в руках держави і складає фінансову базу для виконання її функцій.

Основним і визначальним джерелом отримання доходів бюджету є податки. Податки виступають універсальною формою вираження та відображення фінансових відносин між державою та суб'єктами господарювання. Базою для нарахування податків виступає об'єкт оподаткування, а джерелом – прибуток (чистий прибуток), або дохід платника податків. Якщо оподаткування буде зачіпати витрати, пов'язані або з виробництвом, або реалізацією товарів, то фіскальні інструменти не зможуть забезпечити навіть просте відтворення. Водночас, доходи бюджету залежать не тільки від податків, їх кількості та охоплення ними суб'єктів господарювання, але й від стану грошового обігу, процентної ставки, кредитних та позикових ресурсів тощо. А взагалі джерелом доходів бюджету виступає створений ВВП та національне багатство країни. Однак у багатьох випадках джерелом доходів бюджету можуть виступати зовнішні позики, різні форми позичок та емісія грошей. За рахунок цих доходів, які формуються різними способами і методами, розв'язуються найбільш невідкладні поточні соціально-економічні проблеми держави. При цьому варто наголосити, що кожна країна визначає таку систему оподаткування, яка є найбільш ефективною для стимулювання економіки. Так, наприклад, податкова система США функціонує таким чином, що державний бюджет залежить тільки на 20 % від податку з корпорацій та іншого бізнесу [5, с. 8].

В умовах ринку важливими способами мобілізації доходів бюджету виступають насамперед податки, які виступають постійним джерелом формування доходів. Узагалі ж джерелом формування доходів бюджету виступають прямі та непрямі податки, неподаткові надходження, різні форми позичок та емісія. Серед прямих податків найбільш важлива роль належить податку на прибуток. Податок на прибуток впливає на економічну динаміку і змінюється в одному напрямку з нею. Зменшення ставки податку на прибуток забезпечує зростання виробництва та нарощування потужностей для його розширення, а їх збільшення – пригнічує. Водночас, зміна ставок оподаткування впливає не тільки на розвиток виробництва, але й на рівень життя населення. Тому, поряд з використанням ставок оподаткування, важливо здійснювати пошук нових джерел надходження доходів, а також розширювати базу оподаткування, яка дозволить більш м'яко впливати на конкретних платників податків та рівень їх життя. Взагалі зменшення ставок податків (у т.ч. і на податок на прибуток) не завжди може стимулювати виробництво та економічне зростання. Так Дж.Стігліц, поділяючи інструменти податкового стимулювання на активні і пасивні, ставки оподаткування відносить до останніх. При цьому, якщо держава дозволяє залишати більшу частину отриманих прибутків підприємцям, то це не означає, що вони будуть використовуватися за призначенням, тобто на інвестиції або модернізацію виробництва. Справа в тому, що, як правило, третина з них може бути використана на інвестиції, а інша частина на власні цілі. Тому «просте зниження податків призначене не для стимулювання економіки, а для передання грошей тим, у кого їх і так багато» [7, с. 352].

Податок на прибуток залишається потужним інструментом регулювання виробництва та впливу на економічне зростання. Через регулювання ставки цього податку, встановлення різноманітних знижок та надання податкових канікул для інвестиційних проектів здійснюється прямий вплив на рівень і доходність підприємств, зростання їх зацікавленості в розширенні виробництва. Від ставок цього податку залежить велика кількість інших фінансових інструментів, а його вплив безпосередньо здійснюється на величину грошової маси, на доходи бюджету, а також на інвестиції та процентну ставку тощо. Що нижча ставка податку на прибуток, то більше з'являється стимулів для розширення виробництва, залучення інвестицій для технологічного оновлення і модернізації виробництва. З цією метою завданням уряду є розробка таких гнучких та економічно обґрунтованих ставок податку на прибуток, які б дозволяли на певний період часу почуватися підприємницькому сектору вільно, здійснювати нарощування об'ємів виробництва, що дозволить збільшити базу оподаткування та обсяги доходів державного бюджету. Потужним економічним інструментом виступає також прискорена амортизація.

Важливу роль у наповненні доходів бюджету відіграє такий непрямий податок, як податок на додану вартість, який найбільш ефективно виконує фіскальну та регулюючу роль. Податок на додану вартість (ПДВ) є стабільним джерелом наповнення бюджету завдяки своєчасному та контрольованому його нарахуванню після кожної стадії здійснення господарських операцій та майже неможливого уникнення

при його сплаті. ПДВ є нейтральним податком, однак зосередження уваги на ньому як основному джерелі (та особливо його ставки) формування доходів бюджету може приводити до того, що зростання цін на товари і послуги в процесі їх виробництва і реалізації може провокувати інфляцію, зниження сукупного попиту і пропозиції та рахунку насамкінець - до падіння економічного зростання загалом. Порівняно з іншими податками ПДВ за рахунок підвищення його ставок дозволяє швидко і у великих обсягах забезпечити доходи бюджету. Водночас великі ставки ПДВ не тільки негативно впливають на рівень виробництва та обсяги реалізації товарів і послуг, але що більша його величина в ціні товару, то негативніше він впливає на сукупний попит та споживання населення. З іншого боку, ПДВ є відносно стійким та стабільним джерелом доходів бюджету, оскільки пов'язаний з динамікою виробництва. При цьому його частка в короткостроковому періоді залишається на відносно постійному рівні, а питома вага є значною у фіскальній базі.

У формуванні доходів бюджету певне місце займають неподаткові надходження. До неподаткових надходжень відносяться насамперед доходи від власності та підприємницької діяльності, різноманітні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності, а також надходження штрафів та фінансових санкцій.

Доходи бюджету також можуть забезпечуватися позичками, які держава може здійснювати як на внутрішньому, так і на зовнішньому фінансових ринках. Як правило, такі запозичення здійснюються в критичні моменти для покриття бюджетного дефіциту, а в умовах економічної і фінансової кризи вони є єдиним способом утримання економіки на плаву та уникнення дефолту, коли держава не в змозі платити за своїми зобов'язаннями.

Варто наголосити, що в сучасних умовах практично всі країни використовують зовнішні запозичення для вирішення тих чи інших фінансово-економічних проблем, але більшість країн використовують зовнішні запозичення як спосіб неінфляційного фінансування бюджетного дефіциту. Тому в умовах посилення кризових явищ зарубіжні країни віддають перевагу зовнішнім запозиченням, з одного боку, як неінфляційного способу фінансування дефіциту бюджету, а з іншого – вони мають більші переваги, ніж внутрішні, оскільки останні значно скорочують інвестиційний потенціал та стримують економічне зростання.

В умовах збалансованої та стабільної економіки зовнішні запозичення від міжнародних фінансових організацій можуть використовуватися для інвестиційно-інноваційної діяльності як держави, так і підприємницького сектора. Необхідність залучення зовнішніх запозичень також може пов'язуватися з такими конкретними причинами: по-перше, неможливістю сплати попередніх кредитів, які держава позичала чи в міжнародних фінансових організаціях, чи в комерційних фінансових установах. По-друге, в умовах несплати зовнішнього боргу об'єктивно зростають виплати по соціальних програмах, які не покриваються відповідними доходами, а також, по-третє, зростанням воєнних витрат для забезпечення безпеки та територіальної цілісності держави. У цих умовах зростання зовнішніх запозичень може значно перевищувати потенційну податкову базу, оскільки остання не може акумулювати в короткі строки достатніх обсягів доходів. Отже, між доходами бюджету і запозиченнями (внутрішніми і зовнішніми) існує пряма залежність, адже фінансовою базою для повернення боргів залишаються податки та податкові надходження. Водночас податки впливають на обсяги як внутрішніх, так зовнішніх запозичень. Це пов'язано з тим, що встановлення більш високих ставок податків наштовхується з одного боку на протидію фізичних і юридичних осіб, оскільки зачіпає їх корінні фінансові інтереси, а з іншого – встановлення додаткових податків потребує певного періоду часу та юридичних процедур. У зв'язку з цим, з метою недопущення соціальної напруженості держава продовжує здійснювати запозичення, граничною межею яких виступає платоспроможність та довіра фінансових установ до купівлі державних цінних паперів.

Проведення такої політики з часом призводить до виникнення так званого «подвійного дефіциту», сутність якого полягає в тому, що залучення нових позик здійснюється для погашення попередніх боргів, оскільки держава не в змозі за рахунок податків розрахуватися за своїми позичками. Узагалі «подвійний дефіцит» виступає небезпечним чинником, який спричиняє фінансові потрясіння у країні. Якщо протягом доволі довгого часу спостерігається хронічний дефіцит державного бюджету, то це автоматично веде до погіршення показників сальдо торговельного та платіжного балансу, зростання обсягів імпорту, втрати конкурентоздатності національних товарів на світових ринках, а також попиту на них. Як наслідок, зростає розмір державного боргу, і він переходить межу платоспроможності, а держава за рахунок власних фінансових ресурсів не може його погасити. У таких умовах збільшення обсягів боргового фінансування країни наштовхується на припинення постійного отримання зовнішніх кредитів і може призвести до неплатоспроможності держави. Взагалі політика фінансування «подвійного дефіциту» є небезпечною для економіки, оскільки і державні, і приватні запозичення збільшують розміри державного і валового зовнішнього боргу та вимагають ще більших обсягів фінансових ресурсів для його обслуговування.

Видатки бюджету як важливий фінансовий інструмент здійснюють регульовальний та стимулювальний вплив на розвиток економіки. Видатки бюджету – це впорядкована система витрат держави в грошовій формі для задоволення її потреб відповідно до функцій та надання громадських послуг. Видатки бюджету відображають перерозподільні процеси і впливають на загальний рівень доходів і життя населення. Через бюджет здійснюється цілеспрямований перерозподіл фінансових ресурсів між різноманітними галузями і сферами економіки, а також на оборону, соціальну сферу та управління. Крім того, держава за рахунок видатків бюджету може впливати та стимулювати основні напрями модернізації економіки, проводити ефективну інвестиційну політику тощо.

Видатки бюджету виступають активним фінансовим інструментом формування сукупного попиту, його величини і структури. Державні витрати створюють надійні економічні і фінансові умови для залучення і стимулювання приватного сектору, підтримання його виробничих потужностей та посилення підприємницької активності. У цих умовах держава виступає надійним учасником фінансово-господарського життя, його гарантом. Водночас, варто підкреслити, що не завжди видатки можуть стимулювати зростання виробництва. Так надмірно великі видатки державного бюджету потребують отримання таких самих надмірних доходів і встановлення відповідного оподаткування шляхом підвищення ставок податків або нових додаткових податків, що призведе до зниження темпів економічного зростання. Але видатки, які недостатньо або не повною мірою забезпечують фінансування інвестицій для розвитку економіки, також не забезпечують зростання виробництва та його модернізацію.

З теоретичної точки зору зростання видатків державного бюджету через перевищення їх над доходами має стимулювати розвиток виробництва та економічне зростання, поліпшувати формування сукупного попиту та споживання. Але це можливо в тому випадку, коли забезпечується та підтримується ефективність державних витрат. Видатки бюджету не тільки стимулюють сукупний попит, але й безпосередньо на нього впливають та в окремих випадках виступають більш ефективним інструментом розвитку економіки і відповідного збільшення доходів ніж, наприклад, зменшення податків чи надання податкових пільг. Ефективність використання бюджетних коштів забезпечує довіру усіх суб'єктів господарювання щодо справедливого і рівномірного розподілу податкового тягаря між ними.

Держава, визначаючи пріоритетні напрями формування фінансових ресурсів для забезпечення видатків, водночас встановлює порядок їх використання, контролю та звітності. Видатки бюджету здійснюються на безповоротній основі, за строго цільовим їх призначенням, визначаються і регулюються законодавством держави.

Якщо видатки бюджету не забезпечуються доходами, то виникає дефіцит бюджету, що призводить до зростання державного боргу та пошуку коштів для його обслуговування. Бюджетний дефіцит – це такий стан бюджету, коли видатки значно перевищують податкові і неподаткові доходи, що призводить до утворення державного боргу. Бюджетний дефіцит прямо впливає на величину внутрішнього і зовнішнього боргу, а також здійснює регулюючий вплив на грошовий обіг, валютний курс та фінансовий ринок. Інфляція, знецінюючи національну грошову одиницю та збільшуючи державний борг, не дозволяє здійснювати його виплату в строки згідно з борговими зобов'язаннями. Взагалі державний борг має бути оптимальним. Однак зовнішній борг зростає не тільки в країнах, що розвиваються, але і в розвинутих країнах, а боргова залежність провокує підвищення процентних ставок та впливає на розвиток економіки. Тому, як показує світовий досвід, а також вимоги Європейського Союзу, дефіцит державного бюджету не може бути більшим ніж 3 % ВВП.

Наявність дефіциту бюджету потребує пошуку джерел його покриття та скорочення в максимально можливі строки. Скорочення дефіциту бюджету досягається або шляхом зростання доходів за рахунок збільшення податків, або скорочення витрат, введення жорсткого режиму економії бюджетних коштів тощо. Стратегічним напрямом використання фіскальних інструментів для зниження дефіциту бюджету виступає збільшення доходів бюджету, що передбачає удосконалення всієї системи фіскальних інструментів та специфіки використання їх у конкретних умовах, а також стимулювання підприємницької активності як основи зростання ВВП та доходів бюджету. Збільшення доходів державного бюджету потребує розробки такої податкової системи, яка б, поряд з фіскальною, все більшою мірою виконувала роль стимулювальної і регульовальної, що потребує значно більшого часу, ніж скорочення видатків. Бюджетний дефіцит вимірюється у відносних величинах (відношення абсолютної величини непокритих видатків доходами до величини ВВП), і його розміри для кожної країни відображають особливості і специфіку економічного розвитку. Економічними причинами дефіциту бюджету є, по-перше, звуження виробництва, недостатній рівень його розвитку та ефективності, по-друге, нерациональна та переобтяжена структура державних видатків, особливо в частині різноманітних соціально-економічних програм, по-третє, недосконала податкова система та неефективність фіскального регулювання, ставка податків та різноманітних податкових пільг, по-четверте, рівень життя населення, його платоспроможний попит. Бюджетний дефіцит незалежно від

способів його фінансування (чи за рахунок емісії, чи за рахунок державних позик) призводить до інфляції. Тобто інфляція за рахунок емісії грошей розвивається більш швидкими темпами, а за рахунок випуску боргових зобов'язань відтермінується в часі.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Бюджетний дефіцит у більшості країн світу розглядається як джерело кредитування економіки, як чинник стимулювання розвитку економіки та її зростання. З одного боку, бюджетний дефіцит стимулює збільшення сукупного попиту на вітчизняні та імпортні товари і, як наслідок, відбувається зростання внутрішніх цін та інфляції, а з іншого - потребує від уряду здійснювати нові позички на фінансування як поточних, так і стратегічних завдань. Узагалі помірний дефіцит бюджету у фінансово-економічній науці розглядається як позитивне явище, оскільки фіскальні інструменти в цих умовах не можуть забезпечити достатніх надходжень до бюджету, і навіть підвищення ставок податків і акцизів не забезпечують зростання доходів бюджету у середньостроковій перспективі. Фінансування дефіциту бюджету шляхом випуску державних боргових зобов'язань або підвищення рівня ставок податків не можуть достатньо стимулювати економічне зростання та збільшення ВВП. Це пов'язано з тим, що негативним наслідком зростання дефіциту бюджету є збільшення приватних заощаджень, а тому зростання видатків бюджету або зниження податків не забезпечують реальне зростання сукупного попиту та ВВП, оскільки ці приватні заощадження впливають на їх величину через обмеження споживання [6, с.341]. Тобто взаємозв'язок дефіциту бюджету і економічного зростання полягає в тому, що, незважаючи на велику значущість державного бюджету, більш пріоритетним все-таки залишається економічне зростання, і дуже важливо, щоб для подальшого дефіциту бюджету не використовувалися податки і збори як інструмент, який може зашкодити економічному зростанню, що призведе до ще більшого дефіциту бюджету. Адже в умовах зниження темпів економічного зростання скорочуються надходження і до державного бюджету, а його скорочення або за рахунок збільшення податків, чи навпаки - зниження видатків у кінцевому результаті уповільнює темпи економічного зростання і доходи бюджету, що потребує пошуку додаткових джерел для фінансування відповідних видатків бюджету.

Список літератури

1. Гетманцев, Д. О. Непряме оподаткування. Правова сутність та адміністрування: наук-практ. посіб. / Гетманцев Д. О., Форсюк В. Л., Бойко Н. В. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 336 с.
2. Лыкова, Л. Н. Налоговое бремя в российской экономике: избыточное или недостаточное / Л. Н. Лыкова // Экономика. Налоги. Право. – №3. – 2014. – С.4-11.
3. Олейникова, Л. Г. Реформування податкової системи України як необхідна умова конкурентоспроможності держави: монографія / Л. Г. Олейникова, А. В. Череп. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. – 237 с.
4. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навчальний посібник / Під ред. д-ра екон. наук, проф. Іванова Ю. Б., д-ра екон. наук, проф. Майбурова І. А. – Х.: «ІНЖЕК», 2010. – 492 с.
5. Пороховский, А. А. Долговой феномен американской экономики / А. А. Пороховский // США-Канада: Экономика, политика, культура. – №12. – 2013. – С. 3-14.
6. Рикардо, Д. Сочинения в 3-х томах / Д. Рикардо. – Т. 1. Начала политической экономики и налогообложения. – М.: Госполитиздат, 1955. – 473 с.
7. Стігліц, Дж. Економіка державного сектора / Дж. Стігліц; Пер. з англ. А. Олійник, Р. Сікальський. – К.: Основи, 1998. – 720 с.
8. Стрельцов, Д. В. Попадут ли стрелы «АБЭномики» в цель? / Д. В. Стрельцов // Азия и Африка. – 2014. – №3. – С. 9-14.

References

1. Hetmantsev, D. O., Forsiuk, V. L. & Boiko, N. V. (2013). *Nepriame opodatkovannia. Pravova sutnist ta administruvannia*. Kyiv: Yurinkom Inter.
2. Lykova, L. N. (2014). *Nalogovoe bremja v rossijskoj jekonomike: izbytochnoe ili nedostatochnoe. Jekonomika. Nalogi. Pravo*, 3, 4-11.
3. Oleynikova, L. H. & Cherep A. V. (2012). *Reformuvannia podatkovoi systemy Ukrainy yak neobkhdna umova konkurentospromozhnosti derzhavy. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet*.
4. Ivanov, Yu. B., Maiburov, I. A. (2010). *Podatkova polityka: teoriia, metodolohiia, instrumentarii*. Kharkiv: «ІNZhEK».
5. Porohovskij, A. A. (2013). *Dolgovoj fenomen amerikanskoj jekonomiki. SShA-Kanada: Jekonomika, politika, kul'tura*, 12, 3-14.
6. Rikardo, D. (1955). *Sochinenija v 3-h tomah. T. 1. Nachala politicheskoi jekonomii i nalogooblozhenija*. Moscow: Gospolitizdat.

-
7. Stihlits, Dzh. (1998). *Ekonomika derzhavnoho. Kyiv: Osnovy.*
  8. Strel'cov, D. V. (2014). *Popadut li strely «ABJenomiki» v cel'? Azija i Afrika, 3, 9-14.*

Стаття надійшла до редакції 03.12.2014 р.